

Висновок. За результатами дослідження отримано інтегральні показники реалізованої частини інноваційного потенціалу Запорізького регіону за 2006-2010 рр., які є стабільними та знаходяться в діапазоні від 0,72 до 0,77. Ці показники свідчать про "добру" здатність та готовність економічної системи Запорізького регіону здійснювати ефективну інноваційну діяльність.

Основною умовою ефективної інноваційної діяльності є формування дієвої економічної стратегії зростання Запорізького регіону. Оптимальною моделлю економічної стратегії зростання Запорізького регіону є кластерна стратегія розвитку. Основною умовою реалізації кластерної стратегії розвитку є розвиток інноваційного потенціалу Запорізького регіону відповідно до стратегії економічної стратегії зростання Запорізького регіону, що дає змогу одержати конкурентні переваги як у короткостроковий, так і в довгостроковий період часу.

Оптимізації інноваційного потенціалу сприяють такі фактори:

- вдосконалення нормативно-правової бази розвитку інноваційної системи України;
- визначення і підтримка територій інноваційного розвитку;
- здійснення тиску на суб'єкти господарювання через введення санкцій на використання застарілих продукції та технологій;
- цілеспрямована підготовка кадрів, менеджерів інноваційної діяльності;
- активне співробітництво органів влади як між собою, так і з підприємцями, науковими і бізнес-освітніми секторами економіки;
- проведення реструктуризації підприємств на основі реінжинірингу бізнес-процесів;
- вивчення та застосування досвіду провідних підприємств світу;
- залучення інвестицій у власні розробки, НДДКР шляхом інвестування у вигляді фінансування (цільового, предметно-орієнтованого, проблемно-спрямованого), кредитування, лізингу, фондкових операцій;
- удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємства загалом.

Отже, головною умовою впровадження кластерного підходу з метою подальшого економічного зростання Запорізького регіону є розвиток його інноваційного потенціалу.

Література

1. Соколенко С.И. Производственные системы глобализации: сети, альянсы, партнерства, кластеры / С.И. Соколенко. – К. : Изд-во "Колос", 2002-546 с.
2. Жихор О.Б. Инновационный потенциал региона та підходи до його оцінки О.Б. Жихор // Коммунальное хозяйство городов. – 2006. – № 73. – С. 56-66.
3. Матросова Л.М. Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційними процесами у промисловості / Л.М. Матросова – Луганськ : Вид-во СУДУ, 2000. – 462 с.
4. Таран І.В. Удосконалення методики оцінки інвестиційної привабливості підприємств на прикладі ВАТ "Запоріжсталь" та ВАТ "запорізький феросплавний завод" / І.В. Таран // Держава та регіони. – Сер.: Економіка та підприємництво. – 2006. – № 6. – С. 436-441.
5. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л.І. Федулової. – К. : Вид-во "Основа", 2005. – 552 с.
6. Статистичний щорічник Запорізької області за 2010 рік / за ред. В.П. Головешка. – Запоріжжя : Головне управління статистики в Запорізькій області, 2011. – 510 с.
7. Статистичний щорічник України за 2010 р. / за ред. О.Г. Осаулєнка. – К. : Вид-во "Консультант", 2011. – 567 с.

8. Адлер Ю.П. Планирование эксперимента при поиске оптимальных решений / Ю.П. Адлер, Е.В. Маркова, Ю.В. Грановский. – М. : Изд-во "Наука", 1976. – 279 с.

Пулина Т.В., Коротуннова Е.В. Влияние состояния инновационного потенциала региона на развитие кластерных объединений предприятий

Исследованы показатели инновационной активности предприятий Запорожского региона, осуществлена оценка инновационного потенциала Запорожского региона, предложены методический подход к определению инновационной активности предприятий на основе интегрального показателя и мероприятия, направленные на активизацию инновационной деятельности предприятий Запорожского региона на основе кластерного подхода.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный потенциал, кластерный подход.

Pulina T.V., Korotunova O.V. The influence of the region innovation capacity state on the development the cluster associations of enterprises

Indicators of innovative activity of the enterprises of the Zaporozhye region are investigated, the assessment of innovative capacity of the Zaporozhye region is carried out, the methodical approach to determination of innovative activity of the enterprises on the basis of an integrated indicator and the direction of activation of innovative activity of the enterprises of the Zaporozhye region on the basis of a klasterny approach is offered.

Keywords: innovative activity, innovative potential klasterny approach.

УДК 336.14:352(477) Доц. Г.І. Румянцева, канд. екон. наук – Нововолинський факультет Тернопільського НЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто сутність та структуру фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Проаналізовано роль податків, неподаткових надходжень і трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України. Запропоновано основні напрями диверсифікації доходів місцевих бюджетів України.

Ключові слова: диверсифікація, доходи, місцевий бюджет, органи місцевого самоврядування.

Постановка проблеми. Закладення демократичних підвалин розвитку українського суспільства тісно пов'язане з визначенням ролі місцевого самоврядування у цьому процесі. Проте без створення істотної фінансової бази роль місцевих громад у створенні правової, справедливої демократичної, держави матиме лише номінальний характер. Тому важливою передумовою розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні є створення гнучкої фінансової бази, основу якої становлять місцеві бюджети. Отже, наукові дослідження оптимізації фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування є важливими та актуальними з огляду на пошук дієвих механізмів зміцнення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень. Проблематику формування доходів місцевих бюджетів розглянуто у працях вчених-економістів: Й. Бескида, А. Буряченка, О. Василика, В. Дем'янишина, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніної, І. Лютого, П. Мельника, К. Павлюка, О. Романенка, В. Федосова, С. Юрія та ін. Належне місце у розробленні цих проблем посідають роботи зарубіжних вчених: А. Вагнера, Р. Гнейста, Л. Штейна.

Більшість наукових праць зазначених вчених орієнтовано на виявлення загальних тенденцій функціонування місцевих бюджетів, їх формування та використання. Однак поки що залишається недостатньо висвітленою проблематика та напрями диверсифікації доходів місцевих бюджетів України.

Метою роботи є розкриття сутності та структури фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, виявлення ролі податків, неподаткових надходжень і трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів, та визначення основних напрямів диверсифікації доходів місцевих бюджетів України.

Виклад основного матеріалу і результатів. Фінансова незалежність органів місцевого самоврядування значною мірою залежить від величини та ефективності використання на відповідній території фінансових ресурсів. Ми розглядаємо сутність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування як фонди грошових коштів адміністративно-територіальної одиниці, що формуються внаслідок надходжень у різних формах у процесі перерозподілу ВВП і забезпечують фінансування власних та делегованих функцій місцевої влади. На обсяги фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування впливає багато чинників, головні серед яких:

- розподіл повноважень між органами державної влади і місцевим самоврядуванням;
- розподіл дохідних джерел державного і місцевого бюджетів;
- чинна система оподаткування, перелік податків і внесків, пільги;
- організація міжбюджетних відносин і порядок надання трансфертів місцевим бюджетам із державного бюджету;
- стан фінансового ринку країни і реальні можливості органів місцевого самоврядування у сфері використання запозичених (кредитів) і залучених коштів (місцевих позик);
- склад і фінансовий стан підприємств та інших суб'єктів господарювання, які належать до місцевого господарства;
- конкретні зусилля органів місцевого самоврядування, спрямовані на забезпечення соціально-економічного стану територій, населених пунктів, пошук альтернативних джерел доходів.

Розглядаємо структуру фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування як систему, що складається із складових: доходи місцевих бюджетів, кошти цільових фондів, фінансові ресурси підприємств комунальної власності, благодійні та спонсорські внески, пожертвування, інші ресурси, передбачені законодавством.

Зважаючи на значущість доходів місцевих бюджетів у фінансовому забезпеченні розвитку адміністративно-територіальних одиниць (АТО), ми саме акцентували увагу на диверсифікації доходів місцевих бюджетів. Так, аналіз доходів місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 1999-2009 рр. показує, що в останні роки спостережено збільшення не лише номінального рівня показників, але й щорічних темпів його зростання. Це підкреслюється показниками приросту доходів. Зокрема, якщо доходи місцевих бюджетів упродовж 1999-2000 рр. зростали у середньому за рік на 20,7 %, то у 2005-2009 рр. – на 34 %, порівняно з 12,6 % у період 2001-2004 рр. [2, с. 48].

Розгляд структури та ключових проблем формування доходів місцевих бюджетів показав, що впродовж 2001-2009 рр. рівень податкових надходжень (як частки ВВП) знизився практично за всіма податками від 7,2 % до 6,2 %, за винятком податку з доходів фізичних осіб. При цьому відстежено динаміку зниження неподаткових надходжень від 1,1 % до 0,8 % [2, 4]. Водночас, упродовж 2001-2010 рр., показники інших складових у структурі надходжень доходів місцевих бюджетів України характеризується позитивною динамікою. Приріст доходів від операцій з капіталом становив 0,4 %; державних цільових фондів – 0,1 %; офіційних трансфертів – на 2,7 % [2, 4]. Зниження рівня податкових надходжень зумовлено такими причинами:

- значним погіршенням фінансово-економічного становища підприємств комунальної власності;
- збереження максимального розміру єдиного податку для фізичних осіб – суб'єктів малого підприємництва на рівні 200 грн;
- прив'язкою максимального розміру ставок декількох місцевих податків і зборів до показника неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів показує, що в різні роки податки в доходах місцевих бюджетів мають значну частку (відповідно: у 1999 р. – 68 %; у 2010 р. – 47 %). Друге місце посідають офіційні трансферти (відповідно: 17 % – у 1999 р. і 32 % – у 2010 р.). Зростання обсягів офіційних трансфертів пояснюють фінансовою неспроможністю переважної більшості адміністративно-територіальних одиниць. Так, у 2009 р. до фінансово спроможних регіонів віднесено: м. Київ, Дніпропетровську, Запорізьку, Чернігівську області [3, с. 30].

Разом з тим, досвід формування місцевих бюджетів після набуття чинності положень нового Бюджетного кодексу не підтверджує повної фінансової самостійності місцевих бюджетів. Так, згідно із Законом України "Про державний бюджет України на 2011 рік", лише обмежену кількість бюджетів АТО визнано фінансово спроможними (10). При цьому конкретизуючи фінансовий потенціал м. Нововолинськ (Волинська обл.), варто зазначити, міський бюджет є дотаційним, оскільки за рахунок власних коштів формується лише 33 % доходів бюджетів, а 67 % – це міжбюджетні трансферти. Водночас виявлено, що бюджетоутворюючим податком є податок на доходи фізичних осіб, який становить 22,3 % у доходах бюджету міста [5].

Аналіз практики процесів формування та мобілізації доходів місцевих бюджетів територіальної громади м. Нововолинськ дав змогу виявити:

- трансферти мають найбільшу частку (67 %) у структурі доходів бюджету міста;
- частка податкових надходжень становить 32,5 %, неподаткових – лише 0,42 %;
- обмеженість повноважень органів місцевого самоврядування у питаннях розширення переліку неподаткових надходжень;
- незважаючи на існування відповідної законодавчої бази щодо бюджетної сфери, не створено чіткого механізму формування доходів місцевих бюджетів, про що свідчать проблеми їх наповнюваності;
- відсутність практики органів місцевого самоврядування (ОМС) з випуску місцевих позик з метою формування доходної частини бюджетів на регіональному рівні;

- низький рівень дієвості ОМС у частині мобілізації фінансових ресурсів шляхом розміщення коштів бюджету міста на депозитних рахунках в установах банків, про це свідчить незначна частка таких доходів у структурі доходів місцевих бюджетів (лише 0,07 %);
- за умов прийняття нового бюджетного кодексу України продовження практики визначення обсягів трансфертів місцевим бюджетам без урахування показника результативності трансфертної політики, зокрема середньодушового показника валової доданої вартості регіонального продукту;
- приналежність територіальної громади міста до регіонів-реципієнтів, які підкреслюються обсягами дотацій вирівнювання, частка якої у 2011 р. становила 34,83 % [5];
- недосконалість методики оцінювання соціально-економічного розвитку міста (регіону) за умови виділення трансфертів, зокрема не врахування показників щодо оцінювання діяльності місцевих органів влади в частині наповнення бюджетів на регіональному рівні.

Отже, в контексті прийняття нового бюджетного кодексу (2010 р.) важливою особливістю фінансової незалежності місцевого самоврядування залишається її відносний характер. Проте, на нашу думку, трансферти є економічно виправданими за умов неспроможності органів влади різних рівнів рівномірно організувати корисність місцевих суспільних благ і послуг, а через оподаткування досягнути фіскальної еквівалентності, тобто привести у відповідність коло користувачів благами і послугами і тих, хто платить податки до бюджету відповідного рівня.

Разом з тим, забезпечення фінансової незалежності дало б змогу підвищити ефективність діяльності місцевого самоврядування з метою повнішого задоволення потреб і реалізації інтересів територіальних громад.

Висновки. Узагальнення практики та проблематики існуючої системи формування місцевих бюджетів України дає змогу зробити висновки про те, що для зміцнення їх доходної частини необхідно:

- враховувати рівень податкових надходжень у розрахунку на одиницю виробленої в регіоні валової доданої вартості;
- підвищити роль органів місцевого самоврядування та податкової служби у легалізації доходів місцевих підприємців з метою наповнення доходної частини місцевих бюджетів податковими надходженнями;
- удосконалити порядок мобілізації доходів до місцевих бюджетів шляхом спрощення процедури сплати податків до бюджету, зокрема припинення практики щорічного перевідкриття органами Державної казначейської служби рахунків, призначених для зарахування бюджетних надходжень та зменшення кількості таких рахунків;
- розширити перелік неподаткових платежів, які запроваджуються за рішенням місцевих рад, і надати право органам місцевого самоврядування регулювати їх розміри та встановлювати порядок їх сплати;
- удосконалити практику сплати податку на нерухомість, який є потенційним джерелом диверсифікації доходів місцевих бюджетів в Україні.

Оскільки ми порушили лише окремі аспекти формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, то наголосимо, що потребують подальших наукових розвідок перспективні напрями диверсифікації доходних джерел регіональних органів влади.

Література

1. Бюджетний кодекс України. – Харків : Вид-во "Одісей", 2010. – 128 с.
2. Луніна І.О. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / І.О. Луніна, О.П. Кириленко, А.В. Лучка та ін. / за ред. д-ра екон. наук І.О. Луніної; НАН України. – К. : Вид-во Ін-ту екон. та прогнозу, 2010. – 320 с.
3. Пилипів В. До питання про федералізацію України: проблеми забезпечення бюджетної самодостатності регіонів / В. Пилипів // Економіка України : політико-економічний журнал. – К., 2011. – № 3. – С. 26-34.
4. Показники виконання Державного бюджету України за 2010 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main>.
5. Рішення Нововолинської міської ради Волинської області від 30.XII.2010 р., № 4/37 "Про міський бюджет на 2011 рік". [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.novovolynsk-rada.gov.ua/download/pish_rady/2010/4/34.30.12.2010.htm.

Румянцева Г.И. Современное состояние и проблемы формирования доходов местных бюджетов в Украине

Рассмотрены сущность и структура финансовых ресурсов органов местного самоуправления. Проанализирована роль налогов, неналоговых поступлений и трансфертов в формировании доходов местных бюджетов Украины. Предложены основные направления диверсификации доходов местных бюджетов Украины.

Ключевые слова: диверсификация, доходы, местный бюджет, органы местного самоуправления.

Rumyantseva H.I. Modern state and problems of the form of the local budgets in Ukraine

Essence and structure of financial resources of organs of local self-government is considered. The role of taxes is analysed, untax receipts and transfers in forming of profits of local budgets of Ukraine. Basic directions diversification of profits of local budgets of Ukraine are offered.

Keywords: diversification, profits, local budgets, organs of local self-government.

УДК 336.71.078.3 Доц. О.І. Скаско, канд. екон. наук – Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи НБ України

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОСИСТЕМНОГО КОНТРОЛЮ В БАНКАХ

Розглянуто організацію системи внутрішнього контролю в банках України. Наголошено на відсутності єдиної методики Національного банку щодо організації та функціонування системи внутрішньосистемного контролю. Це зумовлює зниження результативності та ефективності контрольних функцій. Запропоновано створення системи внутрішнього контролю за принципом контролю першого та другого рівнів, які доповнюють один одного, але є відокремленими та незалежними.

Ключові слова: внутрішній контроль, первинний, додатковий, оперативний контроль.

Однією з ключових подій початку ХХІ ст. стала світова фінансова криза, яка негативно вплинула на економіку та банківський сектор зокрема. Незважаючи на уроки, одержані цивілізованим світом під час попередніх криз, нинішній розвиток ситуації засвідчив неефективність існуючих систем контролю та аудиту банків, внаслідок чого банківський сектор у всьому світі зазнав відчутних втрат.